

TWÓRCZO
Z TEATREM

MATERIAŁY POD REDAKCJĄ
MICHAŁINY BUTKIEWICZ

KOLA — BO RANCI

TWÓRCZO
Z TEATREM

**MARIA MARCINKIEWICZ-GÓRNA
I PIOTR ROWICKI**

KOLABO- RANCI

REŻ. PIOTR RATAJCZAK

MATERIAŁY POD REDAKCJĄ
MICHALINY BUTKIEWICZ

Grać czy nie grać?

Wielkie nazwiska polskiego teatru i filmu okresu międzywojennego dla dzisiejszych młodych są raczej nieznane. Ina Benita, Halina Rapacka, Kazimierz Junosza – Stępowski, Adolf Dymsza czy Igo Sym to tylko niektóre gwiazdy krótkiego okresu polskiej niepodległości. W momencie, kiedy uzyskali ogromną popularność, wybuchła wojna i nastąpiło nagłe załamanie ich karier. Kto się przejmował wówczas losami artystów, gdy państwo polskie po kampanii wrześniowej przestało istnieć? Rząd emigrował, wojsko uległo rozproszeniu, powołano polskie władze na emigracji. Niemcy nie uznali państwa polskiego, zlikwidowali polską administrację, szkolnictwo, uniwersytety, kina i teatry. Mimo że z punktu widzenia Niemców sytuacja wydawała się opanowana, a naród ujarzmiony, postanowili oni zapanować także nad polską kulturą. Okupant doskonale zdawał sobie sprawę z roli niezależnej kultury w życiu każdego narodu. Stąd po pierwsze, postawił na likwidację polskich elit intelektualnych, a więc tych grup społeczności, która mogła wywierać wpływ na postawy Polek i Polaków. Zlikwidowano muzea, prasę, polskie radio. Zakazano występów w teatrach, zamknięto kina, a budynki przejęto i przeznaczono na inne cele. Powołano swoje teatry, tak zwane Teatry Jawne, które działały głównie na terenie Generalnej Guberni w Warszawie i w Krakowie. Były to polskojęzyczne sceny utrzymywane przez niemieckie władze okupacyjne. Mogły grać repertuar tylko rozrywkowy, głównie komedie i farsy. Artyści, którzy chcieli występować, musieli się od roku 1940 rejestrować. W kinach wyświetlano propagandowe filmy niemieckie, albo filmy poniżające Polskę i Polaków. System propagandy stworzonej dla Rzeszy przez Goebbelsa rozwijał się. Apogeum osiągnął w funkcjonujących na terenie kraju ulicznych głośnikach, tzw. szczekaczkach, w których przekazywano nieprawdziwe informacje o np. „polskich bandytach”, czyli o działaniach polskiego ruchu oporu.

Spektakl Piotra Ratajczaka traktuje o sytuacji polskich aktorów. Konspiracyjna Rada Teatralna podjęła uchwałę, że jakakolwiek współpraca z Teatrami Jawnymi potraktowana będzie jako zdrada ojczyzny. Aktorzy, którzy na nią się zdecydują, zostaną osądzeni. Rada dopuszczała występy w kawiarniach prowadzonych przez artystów i muzyków. Nawoływano publiczność do bojkotu oficjalnych teatrów i kin. Większość podporządkowała się tej uchwale, ale byli i tacy, którzy zdecydowali się na kolaborację. Spektakl nie ukazuje zachowań zbiorowych, lecz indywidualne postawy każdego aktora czy aktorki oraz okoliczności, które miały wpływ na ich decyzje. Nie przedstawia także odpowiedzialności zbiorowej, a zróżnicowane zakresy ich odpowiedzialności. I to jest właśnie jego wartością. Zaangażowanie się w pracę gadzinowej prasy, związek z żołnierzem Wehrmachtu, przyjęcie roli w antypolskim filmie, ratowanie żony morfinistki przed śmiercią czy nieujawnianie żydowskiego pochodzenia żony, to były jednak skrajnie różne motywacje postępowań.

Spektakl spełnia wielką rolę edukacyjną. Pokazuje ludzi, którzy podejmują decyzje w sytuacjach skrajnych, w jednym z najtrudniejszych okresów historii Polski.

Nauczanie historii w polskich szkołach koncentruje się na kształtowaniu umiejętności zapamiętywania faktów, dat, aktów, nazwisk. Dla uczniów, wychowywanych w Polsce należącej do Unii Europejskiej, w dobie komunikacji cyfrowej, lata okupacji to naprawdę bardzo odległe i niezrozumiane czasy. Ważne jest to przedstawienie, bo mówi o człowieku. Człowiek musi podejmować decyzje zawsze. Stwórzmy więc młodym ludziom warunki i sytuacje, dzięki którym nauczy się podejmować decyzje i ponosić za nie odpowiedzialność.

Na pytanie: „grać czy nie grać?” nie ma jednej prostej odpowiedzi.

Michalina Butkiewicz

Ewa Malik

JĘZYK POLSKI
(2 godziny lekcyjne)

TEMAT:

**„O tym, że wojna trafia prosto w serce”
– jednostka w czasach zagłady
o *Kolaborantach*
w reż. Piotra Ratajczaka.**

CELE:

Uczeń / uczennica:
wyszukuje informacje
formułuje wypowiedzi w określonym celu i na zadany temat
wartościuje i ocenia cudzą wypowiedź
rozwija umiejętność wyrażania własnych opinii
rozwija umiejętność interpretacji wiersza
wykorzystuje konteksty historyczne.

METODY:

rozmowa kierowana
dyskusja
praca z tekstem i z materiałem źródłowym
metoda Cornella.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

karty pracy
komputer i rzutnik z dostępem do Internetu.

ZAŁOŻENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ:

Tydzień przed zaplanowaną lekcją poprosz uczniów / uczennice, aby przygotowali się do rozmowy na temat życia Polaków podczas okupacji hitlerowskiej. Zaproponuj – do wyboru – obejrzenie spektaklu *Kolaboranci* w reż. Piotra Ratajczaka, lekturę książek, obejrzenie filmów fabularnych lub dokumentalnych dostępnych w Internecie, przegląd publikacji, artykułów prasowych, odwiedzenie strony internetowej Muzeum Powstania Warszawskiego. Zgromadzone informacje pozwolą uczniom na udział w dyskusji na temat sytuacji życiowej Polaków podczas II wojny światowej. Zasygnalizuj, by zwrócili szczególną uwagę na motywy polityki okupanta wobec polskich elit oraz doświadczenia ludzi związane z życiem codziennym podczas okupacji. Uwaga: Zagadnienia te powinny być uczniom/ uczennicom znane z poprzedniego etapu kształcenia.

PRZEBIEG LEKCJI:

Część I

1. Rozdaj uczniom / uczennicom kopie wiersza Wisławy Szymborskiej *Obóz głodowy pod Jasłem*. (Zał. 1).

Napisz to. Napisz. Zwykłym atramentem
na zwykłym papierze: nie dano im jeść, -
wszyscy pomarli z głodu. Wszyscy. Ilu?
To duża łaka. Ile trawy -

przypadło na jednego? Napisz: nie wiem.
Historia zaokrągliła szkielety do zera.
Tysiąc i jeden to wciąż jeszcze tysiąc.
Ten jeden, jakby go wcale nie było:
płód urojony, kołyska próżna,
elementarz otwarty dla nikogo,
powietrze, które śmieje się, krzyczy i rośnie,
schody dla pustki zbiegającej do ogrodu,
miejsce niczyje w szeregu.

Jesteśmy na tej łące, gdzie stało się ciałem.
A ona milczy jak kupiony świadek.
W słońcu. Zielona. Tam opodal las
do żucia drewna, do picia spod kory
porcja widoku całodzienna,
póki się nie oślepnie. W górze ptak,
który po ustach przesuwają się cieniem
pożywnych skrzydeł. Otwierały się szczęki,
uderzał ząb o ząb.
Nocą na niebie błyskał sierp
i żal na śnione chleby.
Nadlatywały ręce z poczerwiałych ikon,
z pustymi kielichami w palcach.
Na różnie kolczastego drutu
chwiały się człowiek.
Śpiewano z ziemią w ustach śliczną pieśń
o tym, że wojna trafia prosto w serce.
Napisz, jaka tu cisza.
Tak.

2. Poprosz uczniów / uczennice o podkreślenie tych fragmentów, które odnoszą się do sytuacji więźniów obozu, ich indywidualnych doświadczeń.
Zwróć uwagę, na fakt, iż poetka ironicznie mówi o dokumentalistach wojen, dla których śmierć jednego człowieka ponad tysiąc jest tylko śmiercią zaokrągloną do tysiąca. Wojna niszczy ludzi fizycznie, zabija wrażliwość na cierpienie innych, ale i okrutnie doświadcza człowieka, zmusza do walki o przetrwanie. Ukonkretnione doznanie głodu (żucie drewna, picie wody spod kory drzewa, księżyc przywodzący na myśl, obraz chleba) to doznania, które obce będą człowiekowi, który tak krytycznej sytuacji w swoim życiu nie doświadczył. Koszmar wojny sprawia, że żadne słowa nie są w stanie oddać prawdy o cierpieniu ludzi.

3. Zapisz temat lekcji.

4. Poproś uczniów / uczennice o zaprezentowanie informacji, które na temat wojny zgromadzili. Można wyznaczyć uczniów, którzy interesują się tematyką II wojny światowej do moderowania rozmowy.

Przykładowe pytania:

Jak wyglądało życie codzienne w miastach i na wsiach podczas okupacji?

Z jakimi problemami borykała się ludność cywilna?

W jaki sposób działania wojenne dotykały ludzi?

Jak radzono sobie z trudnymi emocjami wywoływanymi życiem w nieustannym zagrożeniu?

Jakie relacje panowały między ludźmi? W jaki sposób atmosfera zagrożenia wpływała na te relacje?

Na czym polegały akcje propagandowe prowadzone przez Niemców?

Co wiemy o roli konspiracyjnych struktur państwa polskiego?

Jaka była polityka okupanta wobec polskich elit?

Które grupy społeczne były szczególnie narażone na działania okupanta?

W jaki sposób „wojenne wybory” determinowały życie po wojnie?

5. Zaproponuj uczniom / uczennicom sporządzenie notatki z przeprowadzonej dyskusji metodą Cornella, np.:

Życie ludności cywilnej podczas okupacji	
Wskazówki (słowa-klucze, pytania)	Notatki (wszystkie informacje uznawane przez uczniów za ważne, daty, nazwiska, miejsca, nazwy)
W jaki sposób działania wojenne dotykały ludność cywilną?	Szczególnym dramatem II wojny światowej było to, że działania wojenne dotykały także ludność cywilną. Cywile ginęli w nalotach bombowych, byli aresztowani w ulicznych łapankach i wywożeni do obozów koncentracyjnych, rozstrzeliwano ich na ulicach w odwecie za udane akcje podziemia, wspieranie żołnierzy, pomoc prześladowanej ludności żydowskiej. Holokaust, eksterminacja narodu żydowskiego, przeszukiwanie mieszkań, więzienie, obozy, powstanie w getcie warszawskim, powstanie warszawskie.
„Pianista” reż. R. Polańskiego	
Miron Białoszewski „Pamiętnik z powstania warszawskiego”	
Akcja „Inteligencja”	We wrześniu 1939 roku Niemcy zorganizowali akcję pod kryptonimem „Inteligencja”. W jej ramach aresztowano i rozstrzeliwano, jako „wrogów Rzeszy” przedstawicieli polskich elit – wykładowców akademickich, nauczycieli, księży, prawników, dziennikarzy, polityków, działaczy społecznych, urzędników, artystów i sportowców. Do kwietnia 1940 r. zabito ponad 80 tys. Polaków.

Jaka była postawa Polaków? „Dzieci Ireny Sendlerowej” reż. J. Kent Harrison „Zakazane piosenki” reż. Leon Buczkowski	Wielu Polaków, pomimo okrucieństw doświadczonych na co dzień, decydowało się na bezinteresowne niesienie pomocy innym nawet, jeżeli było to zagrożone karą śmierci (Irena Sendlerowa, Rodzina Ulmów). Ciągłe zagrożenie życia, trudne warunki bytowe.
ZWZ i AK „Akcja pod Arsenałem” reż. Jan Łomnicki	Po klęsce w 1939 r. szybko zaczęły powstawać konspiracyjne struktury państwa polskiego. Związek Walki Zbrojnej (ZWZ) (gen. Stefan Grot – Rowecki, następnie gen. Tadeusz Bór – Komorowski. W 1942r. przemianowano ZWZ na Armię Krajową. W 1944 r. do AK należało 400 tys. żołnierzy, dzięki czemu stanowiła ona największą ówczesną organizację konspiracyjną na świecie.
„Kolaboranci” reż. P. Ratajczak	Na terenach okupowanych przez Niemców działała silna propaganda hitlerowska. Działalność niemieckiej kroniki filmowej, powstaje film propagandowy „Heimkehr”, opowiadający historię niemieckiej mniejszości narodowej w Polsce, liczne wydawnictwa prasowe redagowane przez Niemców i kolaborujących z nimi Polaków. Wielu przedstawicieli elity społeczeństwa nie godziło się z ówczesną sytuacją i starało się ją zmienić. Jednak byli i tacy przedstawiciele różnych środowisk, którzy współpracowali z Niemcami. Kolaboracja, donosy, wyroki na konfidentach.

Podsumowanie: działania wojenne w szczególności dotykały ludność cywilną. Historycy obliczają, że w czasie II wojny światowej zginęło 6 mln. Polaków w tym 3 ml. 300 tys. obywateli pochodzenia żydowskiego. W sposób szczególny prześladowano i pacyfikowano przedstawicieli polskich elit. Tragiczna sytuacja zmusiła wiele osób do podejmowania dramatycznych wyborów, które miały decydujący wpływ na ich życie.

Część II

Przejdź do analizy losów bohaterów sztuki *Kolaboranci* w reż. Piotra Ratajczaka

1. Korzystając z dostępu do Internetu uczniowie wyszukują informacje na temat bohaterów spektaklu. Wielu z nich było gwiazdami polskiego kina przedwojennego. Osoby, które odniosły sukces i dzięki popularności filmu były znane i cenione. Tę część lekcji można urozmaicić fragmentami filmów, w których występowali Andrzej Szalawski, Kazimierz Junosza – Stępski czy Adolf Dymsza.

2. Poproś o zestawienie ich z informacjami zawartymi w podręcznikach do historii.

Ina Benita – (1912–1944) aktorka teatralna i filmowa, debiutowała w teatryku „Nowy Ananas”, występowała w warszawskim „Morskim Oku” i kabarecie „Femina”. Debiuto-

wała w filmie „Puszcza”. Przed wojną zagrała w kilkunastu polskich filmach. W czasie wojny występowała w jawnych teatrach („Komedia”, „Niebieski motyl”, „Miniatury”). Została kochanką Austriaka Otto Havera, oficera Wehrmachtu. Ich romans został odkryty przez władze okupacyjne i oboje zostali oskarżeni o Rassenschande. Za związek z polską Żydówką oficer został wysłany na front wschodni, a Benitę uwięziono na Pawiaku, gdzie 8 kwietnia 1944 urodziła dziecko o imieniu Tadeusz, Michał. Została zwolniona 31 lipca 1944 r. Po raz ostatni widziano ją podczas powstania warszawskiego, gdy schodziła do kanałów wraz z czteromiesięcznym synem. Według innej wersji Benita doszła kanałami do śródmieścia i tam we wrześniu zginęła podczas bombardowania.

Andrzej Szalawski (1911–1986) polski aktor teatralny i filmowy; występował na scenach Poznania i Lwowa, grał w filmach od 1929 roku. Popularność zyskał rolę w filmie „Dziewczęta z Nowolipek”. Brał udział w wojnie obronnej w 1939 r. Po klęsce wrześniowej przyjechał do Warszawy, gdzie nie mógł znaleźć zatrudnienia. Pozbawiony środków do życia oraz niezbędnych dokumentów chroniących go przed wywózką, zatrudnił się w ekipie warszawskiego oddziału niemieckiej kroniki filmowej, której był lektorem. Występował też w koncesjonowanych przez Niemców teatrach „Komedia”, „Miniatura”, „Jar”, „Maska”. Odczytywał niemieckie komunikaty nadawane przez głośniki uliczne. W październiku 1941 został zaprzysiężony, jako członek Związku Walki Zbrojnej i jako współpracownik AK otrzymał rozkaz kontynuowania pracy w niemieckiej kronice filmowej. Przez kolejne dwa lata dostarczał AK informacje o niemieckich planach propagandowych. Po wojnie nie przeszedł weryfikacji przed komisją ZASP-u (Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru, Filmu, Radia i Telewizji powstałe w 1918 roku, w czasie wojny organizacja konspiracyjna. W 1940 wydająca zakaz udziału w imprezach artystycznych organizowanych przez Niemców). Przez trzy lata miał zakaz wykonywania zawodu. Wyjechał do Jeleniej Góry, gdzie miał się różnych zajęć m.in. był szoferem i suflerem. W 1948 roku został skazany przez UB pod zarzutem „współpracy z hitlerowcami i działania na szkodę Narodu Polskiego. W więzieniu spędził trzy lata. Po zwolnieniu podjął pracę w teatrach w Łodzi i Warszawie. Występował w roli Juranda ze Spychowa w „Krzyżakach”. Aktor do śmierci spotykał się z ostentacyjną niechęcią kolegów, którzy nie chcieli uwierzyć w jego niewinność.

Bogusław Samborski (1897–1971) aktor scen polskich. Po wybuchu II wojny światowej początkowo prowadził kawiarnię przy Teatrze Polskim. Zlikwidowaną po przejęciu budynku na okupacyjny „Theater der Stadt Warschau”. Dyrektor tej placówki Igo Sym przekonał Samborskiego do występów w teatrach jawnych oraz zagranii roli w antypolskim filmie „Heimkehr”. Po wykonaniu wyroku śmierci na Igo Syma przez żołnierzy Związku Walki Zbrojnej, Samborski wyjechał do Niemiec, gdzie kontynuował karierę. W 1948 roku, po zaocznym wyroku polskiego sądu skazującego go na dożywocie za współpracę z okupantem, wyjechał do Argentyny.

Halina Rapacka (1901–1979) aktorka, scenarzystka i dramatopisarka. Od 1917 występowała w licznych warszawskich teatrach i operetkach. Od 1934 roku występowała również na scenach polskich teatrów we Lwowie i Łodzi. W czasie okupacji najpierw próbowała zająć się drobnym handlem, ale po utworzeniu przez Niemców tzw. teatrów jawnych (polskojęzyczne sceny, utrzymywane przez niemieckie władze okupacyjne, grające schlebiający niskim gustem repertuar) rozpoczęła współpracę autorską z nimi. W 1942 wygrała ogłoszony przez wydział propagandy Generalnego Gubernatorstwa konkurs na sztukę antytyfusową. Jej utwór Pt. „Kwarantanna” był wystawiony przez Teatr Objazdowy na terenie całej Generalnej Guberni. W 1944 wyjechała, bądź została wywieziona do III Rzeszy. Po wojnie znalazła się w Wielkiej Brytanii i osiadła w Londynie. Zaocznie sądzona za współpracę z Niemcami. Skazana na 10 lat więzienia

Helena Wielgomasowa (1904–?) – dziennikarka, poetka i aktorka teatralna, współpracowniczka prasy Generalnego Gubernatorstwa. Przez kolejne cztery lata opublikowała 230 tekstów, głównie nowel, wierszy opowiadań o charakterze erotycznym. Za swoją działalność została skazana przez Wojskowy Sąd Specjalny na karę infamii. W czasie powstania warszawskiego pracowała jako sanitariuszka, a po zakończeniu powstania wyjechała z miasta z rannymi. Przebywała w Krakowie, gdzie na skutek donosu została w 1945 roku aresztowana. Skazana w 1948 roku. Przebywała w więzieniu do 1952 roku.

Kazimierz Junosza-Stępkowski (1880–1943) jeden z najwybitniejszych aktorów przedwojennego polskiego kina. Występował w teatrach Krakowa, Łodzi, Poznania, Warszawy. Przez długie lata występował w kilku filmach rocznie. Najbardziej znany ze „Znachora”. Po wybuchu II wojny prowadził przez pewien czas spółdzielnię krawiecką, później pojawił się na scenie jawnego warszawskiego teatru „Komedia”. Odmówił jednak udziału w antypolskim obrazie propagandowym „Heimkehr”. W 1922 roku związał się z Jadwigą Galewską, która przyjęła pseudonim **Jaga Juno** i próbowała kariery aktorskiej. Junosza pragnął dla swej żony kariery diwy operowej, wysłał ją do Włoch na studia. Jednak te plany nie ziściły się, a Jadwiga wróciła z Włoch jako morfinistka. 6 lipca 1943 roku Junosza został postrzelony w swym warszawskim mieszkaniu przez oddział egzekucyjny polskiego podziemia, gdy zasłonił ciało swoją żoną. Galewska podczas wojny trudniła się oszustwem, wyłudząc pieniądze od rodzin osób aresztowanych przez Niemców. Za ten proceder otrzymała wyrok śmierci wydany przez władze Polski Podziemnej. Junosza Stępkowski stał się przypadkową ofiarą tej egzekucji, a wyrok na jego żonie wykonano wiosną 1944 roku.

Igo Sym – polski, austriacki i niemiecki aktor, jeden z najbardziej znanych kolaborantów III Rzeszy. Podczas okupacji był dyrektorem „Theater der Stadt Warschau”,

zarządzał kinem, otrzymał koncesję na prowadzenie Teatru Komedia. W 1940 organizował werbunek do antypolskiego filmu „Heimkehr”. Sym był jeszcze przed II-wojną światową agentem wywiadu niemieckiego. W czasie okupacji został konfidentem Gestapo. Za współpracę z okupantem Wojskowy Sąd Specjalny ZWZ wydał wyrok śmierci na Syma. Wykonano go w marcu 1941 roku. W odwecie za śmierć Igo Syma Niemcy wzięli 118 zakładników, spośród których 21 osób rozstrzelano 11 marca 1941 roku w Palmirach.

Adolf Dymśa (1900–1975) aktor kabaretowy, rewiowy i teatralny. Rozgłos i popularność zyskał dzięki filmom: „Antek Policmajster”, „Dodek na froncie”, „Paweł i Gawęł”. Zagrał w 22 przedwojennych filmach. Podczas wojny wbrew zakazowi konspiracyjnego ZASP-u występował od 1940 roku w teatrzyku „Na Antresoli” w Warszawie (po utworzeniu przez Niemców tzw. teatrów jawnych – polskojęzyczne sceny, utrzymywane przez niemieckie władze okupacyjne, grające schlebujące niskim gustom repertuar). Z tego powodu został ukarany przez sąd koleżeński ZASP zakazem grania w Warszawie, musiał przekazywać 15% honorariów na Dom Aktora w Skolimowie i przez pewien czas jego nazwisko na afiszu musiało być zastąpione trzema gwiazdkami. Przeniósł się do Łodzi, gdzie występował w tamtejszym Teatrze Syrena.
Źródło: Wikipedia

Co mówią podręczniki historii?	Jakie są doświadczenia, wybory i losy bohaterów sztuki „Kolaboranci” w reż. P. Ratajczaka?
[...] wychowane w dwudziestoleciu międzywojennym nowe pokolenie po wybuchu wojny stało się głównym celem polityki eksterminacji prowadzonej przez okupantów. Naziści dążyli do wyeliminowania osób mogących przeciwstawić się władzom niemieckim, zdolnych do przewodzenia społeczeństwu, posiadających autorytet. Przewidywania hitlerowców potwierdziły się, ponieważ wielu przedstawicieli elit społeczeństwa nie godziło się z ówczesną sytuacją i starało się ją zmienić. Tylko nieliczni przyjmowali postawę obojętną i nie podejmowali żadnych działań lub kolaborowali z najeźdźcami. Źródło: T. Maćkowski „Poznać przeszłość. Ojczyzny Panteon i ojczyście spory. Podręcznik do historii i społeczeństwa dla liceum ogólnokształcącego i techniku.” Nowa Era	

3. Poproś uczniów o wypowiedzi podsumowujące lekcję i sporządzenie notatki w formie wniosków.

Przykładowo:

Wiadomości w podręczniku historii są ogólne i nie oddają w żaden sposób tragicznych doświadczeń jednostek – np. takich jak bohaterowie sztuki *Kolaboranci*, mimo że ci stanowili elitę polskiego społeczeństwa. W ten sposób potwierdzamy tezę obecną również w wierszu Szymborskiej, że opracowania historyczne obecne w podręcznikach nie są w stanie oddać prawdy o człowieku – jednostce.

Druga wojna światowa była dla ludzi strasliwym doświadczeniem. Zmuszała do walki o przetrwanie i do dokonywania trudnych, często dramatycznych wyborów, które decydowały o życiu i śmierci nie tylko własnym, ale i osób bliskich. Decyzje te były skrajne – heroiczne, pełne odwagi i poświęcenia, ale i dwuznaczne moralnie bądź godne potępienia. W obliczu walki o życie zmienia się system wartości człowieka, wytwarza się inna hierarchia ludzkiego postępowania. Wojna niszczy człowieka „trafia prosto w serce”, wypacza jego psychikę i moralność. Dla historii człowiek staje się „szkieletem zaokrąglonym do zera”, „kołyską próżną”, „miejszem niczym w szeregu”. Wojenne doznania będą obce człowiekowi, który tak krytycznej sytuacji w swoim życiu nie doświadczył. Koszmar wojny sprawia, że żadne słowa nie są w stanie oddać prawdy o cierpieniu podczas niej ludzi.

Dlatego też trudno potępiać bądź też gloryfikować kogokolwiek postawy, gdy kształtowane były w skrajnie odmiennych warunkach. Dopiero poznając losy jednostki i analizując poszczególne decyzje, tak naprawdę można dostrzec tragizm doświadczeń wojennych.

4. Zadaj napisanie pracy pisemnej:

Socjolog Janusz Sztumski przedstawił w swojej pracy definicję pojęcia „elita”. Zwróć uwagę, czym charakteryzują się osoby z grona elity. Odnies się do tezy Szumskiego mówiącej, że jakość elit zależy od stanu całego społeczeństwa. Napisz pracę pisemną. Przedstaw w niej swoje argumenty i wykorzystaj informacje zgromadzone na lekcji.

Można zatem wskazać na elity składające się z osób, które w opinii swojego środowiska czy też szerzej zbiorowości cieszą się szczególnym: a) osobistym autorytetem lub prestiżem i z tego tytułu spełniają określone funkcje społeczne, np., jako strażnicy szczególnie cenionych wartości lub b) są zaliczane do zbiorowości ludzi zajmujących strategiczne pozycje w publicznych i prywatnych organizacjach, jakie istnieją w danym społeczeństwie i z tego powodu właśnie cieszą się w nim instytucjonalnym, czyli urzędowym autorytetem lub prestiżem (do drugiej kategorii przynależą m.in. elity polityczne).

[...] Najczęściej trafiają do elit ludzie wywodzący się z klas i warstw zajmujących najwyższe pozycje w strukturze danego społeczeństwa. Ale pomimo tego jakość elit jest odbiciem osiągnięć i niedostatków – zarówno cywilizacyjnych i kulturalnych, jak też intelektualnych i moralnych – całego społeczeństwa, w którym występują. I w tym fakcie tkwi zapewne trafność powiedze-

nia, że każde społeczeństwo ma takie elity, a tym samym takie rządy, biorąc pod uwagę elity władzy, na jakie po prostu zasługuje swoimi osiągnięciami w sferze gospodarczej, politycznej, moralnej itp.

Źródło: J. Szumowski, *Elity, ich miejsce i rola w społeczeństwie*, Katowice 1997 s.12, 47

Załącznik 1

Wisława Szymborska

Obóz głodowy pod Jasłem

Napisz to. Napisz na zwykłym papierze: nie dano im jeść,-
wszyscy pomarli z głodu. Wszyscy. Ilu?
To duża łąka. Ile trawy-
przypadło na jednego? Napisz: nie wiem.
Historia zaokrąгла szkielety do zera.
Tysiąc i jeden to wciąż jeszcze tysiąc.
Ten jeden, jakby go wcale nie było:
płód urojony, kołyska próżna,
elementarz otwarty dla nikogo,
powietrze, które śmieje się, krzyczy i rośnie,
schody dla pustki zbiegającej do ogrodu,
miejsce niczyje w szeregu.

Jesteśmy na tej łące, gdzie stało się ciałem.
A ona milczy jak kupiony świadek.
W słońcu. Zielona. Tam opodał las
do żucia drewna, do picia spod kory
porcja widoku całodzienna,
póki się nie oślepnie. W górze ptak,
który po ustach przesuwają się cieniem
pożywnych skrzydeł. Otwierały się szczęki,
uderzał ząb o ząb.
Nocą na niebie błyskał sierp
i żal na śnione chleby.
Nadlatywały ręce z poczerwiałych ikon,
z pustymi kielichami w palcach.
Śpiewano z ziemią w ustach. Śliczną pieśń
o tym, że wojna trafia prosto w serce.
Napisz, jaka tu cisza.
Tak.

Joanna Dominiak

JĘZYK POLSKI
(2 godzin lekcyjnych)

TEMAT:

**Grać czy nie grać? – Ernest Wilimowski
– sportowiec w czasach II wojny światowej. Trudne wybory w tragicznych
czasach. O jednym z bohaterów
Kolaborantów w reżyserii Piotra
Ratajczaka i nie tylko...**

Zajęcia przewidziane są dla uczniów szkoły ponadgimnazjalnej i powinny być zrealizowane na dwóch godzinach lekcyjnych. Pierwsza godzina lekcyjna wprowadza ucznia do odbioru spektaklu teatralnego. Druga godzina lekcyjna to analiza sytuacji życiowych i wyborów Ernesta Wilimowskiego.

CELE:

Uczeń / uczennica:

- odczytuje sens tekstów kultury
- określa problematykę utworu
- charakteryzuje bohaterów
- doskonali umiejętność krytycznego myślenia
- doskonali umiejętność analizowania i interpretowania spektaklu teatralnego
- prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki
- doskonali umiejętność wnioskowania
- doskonali umiejętność twórczego myślenia
- pogłębia swoją świadomość językową,
- poprawia sprawność trafnego formułowania opinii
- wzbogaca słownictwo.

FORMY PRACY:

- praca indywidualna
- praca w grupie.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- wywiad Dawida Kąckiego ze Zbigniewem Rokitą, autorem książki *Piłka nożna w cieniu imperium – Co ma wspólnego Robert Lewandowski z bezpieczeństwem Polski?*
<https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/co-ma-wspolnego-robert-lewandowski-z-bezpieczenstwem-polski-wywiad/g09y93s>
- spektakl *Kolaboranci* w reżyserii Piotra Ratajczaka w Teatrze Jana Kochanowskiego w Opolu.

METODY PRACY:

biernego odbioru (swobodne wypowiedzi)
działań praktycznych
poszukująca (ćwiczenia w interpretacji).

PRZEBIEG LEKCJI:

Część I:

1. Rozpocznij rozmowę z uczniami od zadania im pytań:

a) Czym jest patriotyzm w sporcie? Czy można w ogóle odnieść określenie: *patriotyzm* do tej dziedziny życia?

Możliwe odpowiedzi: *termin ten obowiązuje w sporcie np. podczas Olimpiad, mistrzostw świata w danej dziedzinie sportu (np. piłce nożnej, piłce siatkowej, pływaniu, skokach narciarskich itp.) kiedy sportowcy reprezentują swój kraj, startują i zdobywają medale w barwach narodowych swojej ojczyzny...*

b) Czy znacie przykłady sportowców, którzy są Polakami, a którzy na co dzień nie trenują w Polsce, nie startują w barwach Polski?

Możliwe odpowiedzi: *piłkarze, np.: Robert Lewandowski, Łukasz Piszczek, Jakub Błaszczykowski, Łukasz Podolski, Mirosław Klose.*

c) Czy wg Was są oni patriotami?

Możliwe odpowiedzi: *Robert Lewandowski, Jakub Błaszczykowski, Łukasz Piszczek, mimo grania na co dzień w klubach niemieckich, są zawodnikami reprezentacji Polski w piłce nożnej, Łukasz Podolski, dzięki podwójnemu obywatelstwu wyraził chęć zagrania w polskiej reprezentacji, niestety nie został do niej powołany. Uznawani są dla patriotów ponieważ dzięki swoim umiejętnościom, przestrzeganiu zasad fair play (zwłaszcza Mirosław Klose, honorowy obywatel miasta Opolu, sportowej postawie, uznawani są (Lewandowski, Piszczek, Błaszczykowski) za godnych nieformalnych ambasadorów Polski. Są również szanowani za działalność charytatywną; Jakub Błaszczykowski – założył działającą w Opolu Fundację Ludzki Gest Jakub Błaszczykowski, a za pomoc dzieciom został uhonorowany w 2016 Orderem Uśmiechu; Robert Lewandowski jest ambasadorem dobrej woli UNICEF,*

d) Dlaczego grają/grali w klubach niemieckich? Czy ten fakt nie deprecjonuje ich osiągnięć?

Możliwe odpowiedzi: *Robertowi Lewandowskiemu polscy trenerzy nie dawali zbyt wielkich szans na zrobienie kariery piłkarskiej. Mirosław Klose nie otrzymał powołania do polskiej reprezentacji, gdyż uznano, że jest zbyt słabym zawodnikiem. W klubach niemieckich rozwijał swoje umiejętności piłkarskie oraz został uhonorowany nagrodami fair play. Ponadto niemieckie kluby oferują zawodnikom korzystniejsze warunki finansowe. Wszystkich zawodników łączy pasja grania, a kluby niemieckie stworzyły lepsze możliwości i warunki do rozwijania tej pasji i podwyższania piłkarskich umiejętności.*

2. Podziel uczniów na grupy, każda z grup szuka informacji na temat danego piłkarza (gdzie i kiedy się urodził, gdzie mieszka, w jakim klubie gra na co dzień, w jakiej gra reprezentacji), a następnie informacje te zapiszcie w zbiorczej tabeli na tablicy:

Piłkarz	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Klub w którym gra	Reprezentacja (dlaczego?)
Robert Lewandowski	21.08.1988 Warszawa	Monachium	Bayern Monachium	Reprezentacja Polski
Łukasz Piszczek	03.06.1985 Czechowice-Dziedzice	Dortmund	Borussia Dortmund	Reprezentacja Polski
Jakub Błaszczykowski	14.12.1985 Truskolasy	VfL Wolfsburg	Wolfsburg	Reprezentacja Polski
Łukasz Podolski	04.06.1985 Gliwice	Vissel Kobe	Kobe	Reprezentacja Niemiec
Mirosław Klose	09.06.1985 Opole		Zakończył karierę	Reprezentacja Niemiec

3. Po wykonaniu ćwiczenia uczniowie oglądają sztukę teatralną *Kolaboranci* w Teatrze Jana Kochanowskiego w Opolu. Poproś, aby zwrócili uwagę na postać piłkarza Ernesta Wilimowskiego i jego historię.

Część II

1. Po spektaklu uczniowie przywołują tragiczną historię Ernesta Wilimowskiego:

Bohater przed II wojną światową	Bohater w trakcie wojny	Bohater po wojnie
Ślăzak – lewy łăcznik	W sezonie 39/40 gra w Ruchu Hajduki Wielkie	Został w Niemczech, choć chciał wrócić do Polski
29 kwietnia 1934 Ruch gra z Wisłā, Wilimowski strzelił w 17 minucie pierwszego gola dla Ruchu	Od 2 września 1939 Klub zmienił nazwē i barwy na Bismarckhutter Ballspiel Club	Został urzēdnikiem państwowym, grał w piłkē amatorsko
5 czerwca 1938r. na Stade de la Meinau w Strasburgu Polska debiutuje na mistrzostwach świata. Wilimowski śpiewa hymn Polski wraz z całą drużynā, gra w reprezentacji Polski	Wyjechał do Saksonii, wstąpił do policji, grał w tamtejszym klubie Polizei SV Chemnitz; Grał w klubach: FC Kattowitz, Karlsruher FV, SG Kassel	Otworzył restauracjē w Karlsruhe

W 1939 r przed wybuchem II wojny światowej grał w Warszawie, w polskiej reprezentacji w meczu z Węgrami – był bohaterem kibiców, tydzień później podpisał volklistę	W 1942 r. zagrał dla Niemiec ostatni mecz ze Szwajcariā. Został wcielony do Wehrmachtu, jedzie na front, uczestniczy w walkach pod łūżycami, ranny, został wzięty przez Sowietów do niewoli	
---	---	--

2. Uczniowie przywołują argumenty Ernesta, przemawiające za słusznoścā dokonanych przez bohatera wyborów.

Argumenty Ernesta:

- musiał podpisać volklistę, bo zostałby wyrzucony z domu i wywieziony
- nie miał wyjścia
- nie chciał odejść w niepamięć – był gwiazdā (jak aktor, którego życie i byt zależy od publiczności)
- chciał grać, dawać ludziom radość
- potrzebował adrenaliny do życia
- „całe życie kochałem piłkē, wódkę i Ślăsk”
- „Żaden Niemiec. Żaden Polak. Lewy łăcznik. Górnolăzak”
- „moje życie to mecz, banał ktoś powie, moŹe i tak. Moje życie to mecz pełen niespodziewanych zwrotów akcji, znakomych dryblingów, odbiorów, podań, dośrodkowań, to gole, pudłā, faule, mistrzostwa, dyskwalifikacje, zmiany barw, trenerów, reprezentacji”.

3. Odeślij uczniów / uczennice do wywiadu Dawida Kăckiego ze Zbigniewem Rokitā, autorem ksiāŹki: *Piłka noŹna w cieniu imperium – Co ma wspólnego Robert Lewandowski z bezpieczeŹstwem Polski?*

(<https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/co-ma-wspolnego-robert-lewandowski-z-beezpieczenstwem-polski-wywiad/g09y93s->)

4. Zadaniem uczniów bēdzie uzupełnienie informacji z tabeli, które dotyczā życia Ernesta Wilimowskiego, a takŹe udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Czy Ernest Wilimowski był postaciā tragicznā?*

MoŹliwe odpowiedzi: *Ernest Wilimowski urodził siē Katowicach, był Ślăzakiem, miał 23 lata, gdy wybuchła wojna, a wtedy włăsnie był u szczytu swojej piłkarskiej kariery. W III Rzeszy funkcjonowała liga piłkarska, reprezentacja grała z innymi państwami. Wilimowski dostał szansę – mógł grać w reprezentacji III Rzeszy jako jedyny reprezentant Polski. Wilimowski jako postać tragiczna: kaŹda decyzja przez niego podjęta byłaby tā niewłăściwā - gdyby nie grał, to pewnie na froncie Wschodnim mordowałby ludzi lub trafił do obozu koncentracyjnego; dziēki temu, Źe grał, ocalił życie matki, którā w tym czasie przebywała w filii obozu*

Auschwitz. Wilimowski to postać tragiczna, gdyż jego byt zależy również od kibiców- to oni go albo akceptują i uwielbiają albo wygwizdują i nienawidzą. On istnieje dla kibiców i dzięki kibicom. Niegranie – to w jego wypadku nieistnienie.

5. Zachęć uczniów do zastanowienia się i udzielenia odpowiedzi na następujące pytania:

- a) Czy według Was Wilimowski powinien grać w barwach III Rzeszy czy nie? Dlaczego?
- b) Historia którego z polskich piłkarzy, wskazanych w pierwszej części zajęć, jest podobna do życia Ernesta Wilimowskiego? Dlaczego?

Możliwe odpowiedzi: Mirosław Klose, Łukasz Podolski – są Ślązakami, urodzonymi w Polsce, opuścili Polskę wraz z rodzicami (emigracja), grają w klubach niemieckich, Podolski chciał grać w polskiej reprezentacji – nie został powołany przez trenera, ostatecznie przyjął propozycję zagrania w reprezentacji Niemiec, Klose – nie został powołany do polskiej reprezentacji, bo władze PZPN uznały, że jest zbyt słabym zawodnikiem, zagrał w reprezentacji Niemiec i tam osiągnął największe sukcesy.

- c) Jaką rolę odgrywają sportowcy (także piłkarze) w społeczeństwie?

Możliwe odpowiedzi: często są idolami dla młodych ludzi – mogą stanowić wzór godny naśladowania (Deyna, Lewandowski, Małysz, Stoch,) pokazują drogę rozwoju, kariery, wierają wpływ, motywują do działania, zabierają głos w publicznym dyskursie – zajmują stanowisko w sprawach ważnych dla społeczeństwa, uczestniczą w kampaniach społecznych, prowadzą działalność charytatywną...

- d) Czy sportowcy, podobnie jak Wilimowski, są postaciami tragicznymi? Dlaczego?

Możliwe odpowiedzi: dzisiejsi sportowcy nie muszą dokonywać takich wyborów jak Wilimowski, więc trudno mówić o tragizmie w rozumieniu antycznym; jednak w ich wypadku wiele zależy od trafu – losu; kontuzja może wyeliminować z gry na zawsze; dopóki są najlepsi, mają miejsce w drużynie, brak formy pozbawia miejsca w reprezentacji, ich los i popularność zależy od kibiców (są uwielbiani lub zapomniani, a nawet hejtowani); wielu, po skróceniu kariery sportowej odchodzi w zapomnienie.

- e) Czy mamy prawo oceniać dziś postępowanie Ernesta Wilimowskiego z czasów II wojny w sposób jednoznaczny?

- pozwól uczniom na swobodne wypowiedzi...

ZADANIE DOMOWE

Znajdź w przywołanym podczas zajęć wywiadzie, informacje na temat wojen zastępczych i roli sportu – rozgrywek piłkarskich, przed i w czasie II wojny światowej.

Agnieszka Zientarska

ETYKA
(2 godziny lekcyjne)

TEMAT:

Sztuka dla sztuki? Sztuka dla państwa?
Sztuka dla odbiorcy?... – *Kolaboranci*
w reż. Piotra Ratajczaka

Zajęcia odbywają się bezpośrednio po obejrzeniu spektaklu „Kolaboranci” w reżyserii Piotra Ratajczaka w Teatrze im. Jana Kochanowskiego w Opolu.

CELE ZAJĘĆ:

Uczeń / uczennica:

- rozwija wrażliwość moralną
- rozróżnia wartości wybierane i realizowane oraz ich konsekwencje
- analizuje aktywność ludzką, przedstawiając konsekwencje podejmowanych decyzji
- postrzega przejawy kryzysu moralnego
- jest świadomy zadań sztuki oraz jej wpływu, przyjmuje postawę świadomego, aktywnego widza
- widzi dobro moralne i wartości moralne. Hierarchia wartości. Wartości autoteliczne i instrumentalne. Konflikt wartości. Wartości wybierane i realizowane.
- dostrzega potrzebę samowiedzy, samoświadomości, ochrony wartości
- podejmuje odpowiedzialne działania zmierzające do samokontroli i pracy nad sobą.

METODY:

- dyskusja
- heureka
- praca w grupach
- praca indywidualna.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- tablica
- kartki A3
- fragmenty tekstu scenariusza spektaklu *Kolaboranci* do analizy (załączniki 1 – 6).

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Część pierwsza:

1. Rozdaj kartki. Poproś, by uczniowie napisali – co o sztuce mówi spektakl? Niech zapiszą pierwszą myśl, która przyszła im po zobaczeniu sztuki.

2. Uczniowie prezentują efekty. Układają na ścianie, grupując.

3. Uczniowie wymieniają bohaterów, określają ich sytuację. Uczeń wybiera bohatera, któremu chce bliżej się przyjrzeć. (Igo Sym, Jaga Juno, Bogusław Samborski, Ina Benita, Andrzej Szaławski, Adolf Dymsha)

4. Praca w tak powstałych grupach. Uczniowie przywołują sceny, bohaterów, pomocniczo otrzymują fragmenty scen do analizy i interpretacji. Mogą korzystać

z materiałów dostępnych w internecie, by poszerzyć wiadomości o aktorach-kolaborantach.

Zadania:

Kim jest bohater?

W jakiej sytuacji się znalazł?

Jakie ma przekonania na temat rzeczywistości?

Co jest dla niego ważne?

Jak definiuje sztukę?

Jaką postawę przyjmuje? Dlaczego? Co robi?

Jaki to ma wpływ na rzeczywistość?

Jakie są tego konsekwencje?

Gr. 1. (zał. 1) Igo Sym

Gr. 2. (zał. 2) Jaga Juno

Gr. 3. (zał. 3) Bogusław Samborski

Gr. 4. (zał. 4) Ina Benita

Gr. 5. (zał. 5) Andrzej Szaławski

Gr. 6. (zał. 6) Adolf Dymsha

5. Uczniowie prezentują efekty pracy.

6. Co łączy bohaterów? Czym dla nich jest sztuka? Jakie zadania wg nich spełnia?

Czy i jak można ocenić ich postawy?

Jaką odpowiedzialność ponosi aktor za rolę teatralną? Na co ma wpływ?

Część druga:

7. Pytanie kluczowe?

Jakie są zadania sztuki? Dyskusja.

Zagadnienia.

- Na podstawie życia codziennego wiemy, że życie składa się z szeregu sytuacji komunikacyjnych, które nie tylko informują nas o wydarzeniach, ale są też nośnikiem wartości.
- Zgodzimy się także, że artysta- czyli ktoś, kto wytwarza dzieła sztuki, dąży do zakomunikowania publiczności pewnych treści. Sztukę można odczytać także jako zespół czynności o charakterze komunikacyjnym, która ma wartość autoteliczną (wartość samą w sobie). Wydaje się zatem, że żaden czysto praktyczny cel, nie przyświeca kierującemu do nas swój przekaz artyście. Skrajnie zademonstrowali to moderniści, prezentując hasło: sztuka dla sztuki, znamy jednak także przypadki, kiedy na pierwszy plan wysuwają się funkcje propagandowe (np. sztuka w PRL-u) czy religijne.

- Romantycy przyznawali sztuce zadania kształtowania i podtrzymywania świadomości narodowej, przechowywania wartości, formułowania wspólnych celów, zagrzewania do walki.
- Sztuka buduje swój charakterystyczny kod, wymaga znajomości konwencji artystycznych, kontekstu.
- Sztuka jako działanie komunikacyjne jest również interakcją między nadawcą a odbiorcą. Percepcja sztuki wymaga rozumiejącego zaangażowania odbiorcy.

Jaka jest odpowiedzialność artysty i odbiorcy?

- Odpowiedzialność moralna wolnego i świadomego człowieka to powinność chronienia wartości będących w jego zasięgu.
- Aby człowiek świadomie postąpił zgodnie z odpowiedzialnością moralną, musi zdawać sobie sprawę z tego, jakie wartości w danym momencie są zagrożone.
- Fakt, że człowiek jest odpowiedzialny moralnie wynika z tego, że posiada wolność, świadomość i jest podmiotem swoich czynów oraz z tego, że istnieją obiektywne wartości.

8. Zadania.

Jakie cechy powinna mieć sztuka wg Ciebie? Stwórz katalog zadań sztuki?

Jakie zadanie sztuka stawia przed odbiorcą? Wypisz.

9. Podsumowanie.

Jak kończy się spektakl? Jaki komunikat do siebie odczytujesz? Jakie to budzi w Tobie emocje? Do jakiej postawy nakłania? Co o tym myślisz? Jaka jest odpowiedzialność odbiorcy sztuki?

ZADANIE DOMOWE:

Określ zakres odpowiedzialności artysty i odbiorcy, napisz jakiego rodzaju wartości mają oni chronić.

Sztuka „Kolaboranci” przedstawia trudne wybory polskich aktorów w czasie niemieckiej okupacji. Życie w okupowanym państwie nie było łatwe. Szpiedzy, zwiadowcy, ale i zwyczajni ludzie korzystali i wymyślali proste systemy szyfrowania wiadomości. Ważną rolę odgrywała kryptologia. Niemcy używali do szyfrowania wiadomości maszyny Enigma. Jednak polscy kryptolodzy: Jerzy Różycki, Marian Rejewski i Henryk Żygalski złamali szyfry kodowane za pomocą tej maszyny. Ich dokonania kontynuowali kryptolodzy francuscy i angielscy. Uważa się, że złamanie kodu Enigmy przyspieszyło zakończenie II wojny światowej. Znajomość planów niemieckich pozwoliła na przygotowanie w 1944 r. zwycięskiej inwazji na Normandię.

Poczuj się jak sławni polscy kryptolodzy i złam szyfry. Odgadnij nazwiska aktorów - kolaborantów. Poszukaj informacji na temat szyfrowania wiadomości tradycyjnymi metodami w Internecie.

a) **Hasło:**

11 10100 1010 11100 11001 10000 01 11110
11001 01 10001 11 10100 11000 11001 1110 1100

Podpowiedź: 11110 111 1111 11011 = WELT

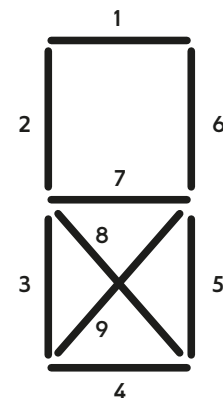
b) Uzupełnij poniższą tabelkę brakującymi literami i poznaj kolejne hasło

A		
		H
	F O	S

Hasło:

Podpowiedź: KOK=

c) Rysunek przedstawia ekran wyświetlacza. Przyciski z cyframi włączają odpowiednie kreski.

Hasło:

23 45721
432167 96 8
6127 239 856

Podpowiedź: gil = 761234
 23
 123

d) **Hasło:**

$(1 - 10) \cdot 1 : 13 = -0,69$
 $20 - 18 \cdot 27 : 13 = -35,85$

Podpowiedź: $5 + 1 - 23 \cdot 3 = -51 = \text{BRAC}$

e) Użyj podanego klucza do poznania kolejnego hasła. Klucz: LECAŁ TU BALONY

Hasło: IYB ALYIUB

Podpowiedź: JLDLY = JEDEN

f) **Hasło:**

1200 1330 1900 1730 1430
130 1030 600 830 1100 1200

Podpowiedź: 1100 200 1500 1200 2000 = ZEGAR

g) Hasło:

23 37 26 23 47

19 34 35 34 16 36 19 47 25 34

Podpowiedź: 18 23 35 23 33 36 26 = TELEFON (nokia asha 202)

h) Użyj poniższej tabeli do rozszyfrowania kolejnego hasła.

W	P	C	X	G
D	K	F	O	B
R	U	A	J	Y
L	E	H	T	N
V	S	M	Z	I

Hasło:

$\frac{2}{2} \frac{3}{3} \frac{5}{4} \frac{5}{5} \frac{5}{3} \frac{4}{5} \frac{3}{2} \frac{5}{1} \frac{5}{4}$

$\frac{3}{4} \frac{3}{2} \frac{4}{5} \frac{2}{4} \frac{5}{2} \frac{5}{4} \frac{3}{3} -$

$\frac{5}{2} \frac{4}{4} \frac{4}{2} \frac{1}{2} \frac{2}{4} \frac{1}{1} \frac{5}{2} \frac{2}{2} \frac{5}{5}$

i) Uzupełnij poniższą tabelę brakującymi literami, a następnie rozszyfruj hasło.

_	ł			Ż			J	Y		
				F					R	
	Ć				B				A	M

HASŁO: BFECTF ŻFZFIDF

Podpowiedź: JŚF = ĆMA

Zagadka logiczna.

Na murze teatru napisano: „Jaga donosi gestapo”. Jaga chce dowiedzieć się kto to napisał. Rozmawia z Igo, Iną i Haliną, pytając: „Kto to zrobił?”.

- To nie ja – mówi Igo.

- To Halina – powiedziała Ina.

- Ina kłamie – wykrzyknęła Halina.

Tylko jedna osoba mówi prawdę. Odgadnij kto napisał hasło na murze.

Odpowiedzi:

a) Bogusław Samborski,

rozwiązanie: zamień liczby przedstawione za pomocą systemu binarnego na liczby w systemie dziesiętnym, Te liczby oznaczają pozycję litery w alfabecie z polskimi znakami diakrytycznymi+Q+X. Jak zamienić zapis binarny liczby na dziesiętny poszukaj w Internecie. Podpowiedź dotyczy też nazwiska aktora. Bogusław Samborski grał w filmie Am Ende der Welt.

b) Maria Malicka,

rozwiązanie: W każdej komórce tabeli mieszczą się dwie litery. Uzupełnij tabelę kolejnymi literami alfabetu bez polskich znaków diakrytycznych przyjmując kierunek: w dół, a potem prawe strony środkowej i ostatniej kolumny, a następnie lewe strony wszystkich kolumn. Szyfr pokazuje obramowanie komórki i pozycję litery w tej komórce.

c) Igo Sym,

rozwiązanie: Hasło ma być rysowane kolumnami. W drugiej kolumnie, w drugim i trzecim wierszu są spacje. Trzeba wtedy przesunąć się w lewo. Na koniec można jeszcze narysować poziomą linię nad powstałymi wyrazami i odbić je symetrycznie względem niej.

d) Jaga Juno,

rozwiązanie: Działania matematyczne służą tylko do wprowadzenia postronnej osoby w błąd. Liczby po lewej stronie równań oznaczają pozycję litery w alfabecie polskim. Liczby należy czytać od prawej do lewej.

e) Ina Benita,

rozwiązanie: Klucz należy podzielić sobie na sylaby. Aby odczytać hasło należy literę, która występuje w kluczu zamienić na tą która jest z nią w sylabie.

f) Adolf Dymśa,

rozwiązanie: Podpowiedź oprócz przypisania liczb do liter wskazuje też, gdzie szukać klucza do szyfru. Jest to blat zegarka ze wskazówkami. Liczba 1100 to 11:00. Użyto tutaj alfabetu bez polskich znaków.

g) Ernest Wilimowski,

rozwiązanie: Podpowiedź jest zarazem kluczem. W starych modelach telefonów z klawiszami do każdego klawisza były przypisane m.in. liczba i litery. Np. 15 oznacza pierwszą literę z klawisza, na którym jest liczba 5

h) Kazimierz Junosza- Stępowski,

rozwiązanie: licznik ułamka oznacza wiersz w tabeli, a mianownik ułamka – kolumnę. Na przecięciu jest interesująca nas litera.

i) Halina Rapacka.

rozwiązanie: Uzupełniamy tabelę literami alfabetu wstawiając je co drugą komórkę. Przy kodowaniu hasła zostało zastosowane przesunięcie o 16 liter w prawo. Po literze M liczymy literę Ł.

Zagadka logiczna: Zrobił to Igo.

Rozwiązanie:

1. Przypuśćmy, że Ina mówi prawdę. Wtedy Halina i Igo kłamią. Halina kłamiąc, potwierdza wersję Iny, ale kłamie też Igo. Tym samym mamy dwóch winowajców.
2. Przypuśćmy, że Igo mówi prawdę. Wtedy Halina i Ina kłamią. To nie jest możliwe, bo Ina i Igo sobie przeczą.
3. Przypuśćmy, że Halina mówi prawdę. Wtedy Ina i Igo kłamią. Wypowiedź Iny jest kłamstwem, czyli „zrobił to Igo”, który kłamiąc „To nie ja” potwierdza, że on jest sprawcą.

BIOGRAMY

Michalina Butkiewicz

Edukatorka, nauczycielka dyplomowana. Ekspertka ds. awansu zawodowego nauczycieli oraz w zakresie podstawy programowej języka polskiego. Autorka scenariuszy lekcji języka polskiego. Od 2000 roku przygotowuje i realizuje projekty edukacyjne dla nauczycieli i uczniów w teatrach: Teatrze Powszechnym w Warszawie, Teatrze Współczesnym w Szczecinie, Teatrze Polskim w Bydgoszczy, Teatrze Lalek Pleciuga w Szczecinie oraz w Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych: *Teatroteka – Laboratorium Kreatywności*. Autorka projektów edukacyjnych realizowanych w ramach Festiwalu Teatru dla Dzieci i Młodzieży „Korczak”, w tym, w czasie Światowego Kongresu Teatrów dla Dzieci i Młodzieży w 2014 r. Przewodnicząca Zarządu Głównego Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów w latach 2009–2013.

Ewa Malik

Jest nauczycielką języka polskiego od 18 lat. Studiowała filologię polską w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie i historię na Uniwersytecie Opolskim. W swojej pracy poszukuje ciekawych metod i rozwiązań dydaktycznych.

Zajmowała się regionalizmem i gwarą śląską, współpracowała z Muzeum Powstania Warszawskiego i dwa lata prowadziła projekt edukacyjny *Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej*.

Joanna Dominiak

Nauczyciel dyplomowany języka polskiego, pracuje obecnie w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1 im. Adama Mickiewicza w Prudniku. W roku 2000 ukończyła filologię polską (studia magisterskie) ze specjalizacją francuską i kursem medioznawstwa na Uniwersytecie Opolskim. Za najcenniejszy w swojej pracy uważa dobry kontakt z młodzieżą. Obok pracy wychowawczej i edukacyjnej przygotowuje wraz z uczniami spektakle teatralne, wystawiane na szkolnej scenie. Do najważniejszych przedsięwzięć zalicza przygotowanie i wystawienie: *Pigmaliона* B. Shawa, *Ślubów panieńskich* A. Fredry, *Klubu kawalerów* M. Bałuckiego oraz *Konrada Wallenroda* A. Mickiewicza. Jej pasją obok teatru i kina są siatkówka oraz biegi długodystansowe.

Agnieszka Zientarska

Nauczycielka dyplomowana, edukatorka, trenerka. Absolwentka filologii polskiej ze specjalnością filmoznawczo-teatrologiczną i filozofii Uniwersytetu Opolskiego, stypendystka Uniwersytetu w Poczdamie i National Kaohsiung Normal University na Tajwanie. Nauczycielka języka polskiego, etyki, edukacji filozoficznej, edukacji teatralnej i edukacji filmowej w Zespole Państwowych Placówek Kształcenia Plastycznego w Opolu. Opiekunka klas patronackich oraz autorka scenariuszy lekcyjnych

w ramach współpracy z Opolskim Teatrem Lalki i Aktora im. A. Smolki i Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Opolu. Liderka Teatroteki Szkolnej. Autorka projektów edukacyjnych, m.in. *Kwitnących Wieczorów Filmowych* we współpracy z Fundacją Kwitnące Talenty oraz Kinem Meduza w Opolu.

Elżbieta Borkowska

Nauczycielka dyplomowana matematyki i fizyki w Publicznej Szkole Podstawowej im. Powstańców Śląskich w Dobrodzieniu. Studiowała matematykę ze specjalizacją informatyka na Uniwersytecie Opolskim i fizykę na Uniwersytecie Wrocławskim. Egzaminatorka Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu. Zwolenniczka nieszablonowych metod aktywizujących uczniów. Autorka innowacji pedagogicznych. Realizowała projekty edukacyjne w ramach programu etwinning. Prowadziła projekty: *Nowe technologie na usługach edukacji*, *Matematyka Innego Wymiaru*.

SPIS TREŚCI

Michalina Butkewicz, Wstęp.....	3
Ewa Malik, „O tym, że wojna trafia prosto w serce” – jednostka w czasach zagłady o <i>Kolaborantach</i> w reż. Piotra Ratajczaka.	5
Joanna Dominiak, Grać czy nie grać? – Ernest Wilimowski – sportowiec w czasach II wojny światowej. Trudne wybory w tragicznych czasach. O jednym z bohaterów <i>Kolaborantów</i> w reż. Piotra Ratajczaka i nie tylko... ..	15
Agnieszka Zientarska, Sztuka dla sztuki? Sztuka dla państwa? Sztuka dla odbiorcy?... – <i>Kolaboranci</i> w reż. Piotra Ratajczaka	21
Elżbieta Borkowska, Matematyka po spektaklu.	25
Biogramy.....	32

